

G. Borštševskaja

NÕUKOGUDE
KOHTU
DEMOKRAATIA

Eesti Riiklik Kirjastus

A-21841

G. BORSTSEVSKAJA
ENSV Kohtuministeeriumi kohtuorganite osakonna
vanemrevident

NÕUKOGUDE KOHTU DEMOKRAATIA

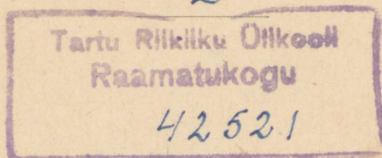

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1957

SISUKORD

Sissejuhatus	3
Nõukogude kohtu demokraatia	7
1. Asjade arutamine toimub kõigis kohtuis rahvakaasistujate osavõtul	10
2. Kohtunike ja rahvakaasistujate valitavus	14
3. Kohtupidamine toimub liiduvabariigi, autonoomse vabariigi või autonoomse oblasti keeles	18
4. Asjade avalik arutamine kõigis kohtuis	19
5. Süüaluse õigus kaitsele	21
6. Kohtunikud on sõltumatud ja alluvad ainult seadusele	23
7. Kohtu ühtsus ja võrdsus kõigile NSV Liidu kodanikele	25

2

ARHIIVKOGU

SISSEJUHATUS

Nelikümmend aastat tagasi kukutas Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Venemaal kapitalistliku korra ja kehtestas uue, õiglase ühiskonnakorra, sotsialistliku korra.

Sotsialismi võit nõukogude ühiskonnas tõi kaasa pideva tehnilise progressi ja kõigi töötajate kultuurilise taseme ning materiaalse heaolu pideva tõusu. Sotsialistlik riik mitte üksnes ei kuulutanud, vaid ka tagas reaalselt kodanike õiguse tööle, haridusele, puhkusele ja materiaalsele kindlustatusele vanaduses.

Nõukogude rahvas asus kindlalt kommunismi ülesehitamise teele.

NLKP XX kongressi otsustes on kätte näidatud teed nõukogude ühiskonna kiireks edasiarenemiseks kõigil elualadel. On kavandatud hiiglaslikud tööd meie riigi võimsuse ja jõukuse tõstmiseks.

Nende hiiglasuurte ülesannete teostamisel etendab suurt osa uue, kõrgemat tüüpi seaduslikkuse, sotsialistliku seaduslikkuse järjekindel tugevdamine.

Kommunismi eduka ülesehitamise üheks põhitingimuseks on riikliku distsipliini pidev tugevdamine, rahvamajandusplaani täpne täitmine, kõigi töötajate aus suhtumine töösse.

Iga Nõukogude seaduse rikkumine tekitab kahju töötajate huvidele, takistab nõukogude inimesi kommunismi ülesehitamisel.

Nõukogude, sotsialistlik õigus väljendab nõukogude rahva tahet. Nõukogude Liidus kodanike ja riigi huvid ühtuvad.

Meie Nõukogude seaduste eesmärgiks on kindlustada meie riigi arenemist kõigil aladel, reguleerida meie ühiskonnas esinevaid suhteid ning kaitsta töötajate huve.

Valdav enamik nõukogude inimesi täidab laitmatult Nõukogude seaduste nõudeid, võitleb aktiivselt nende elluvi-

mise eest. Ikka enam tugevneb nõukogude inimeste sotsialistlik õigusteadvus. Kahjuks aga leidub meie töökas peres veel niisuguseid isikuid, kes ei võta osa tootvast tööst, kes sirutavad oma käe riigi ja kaaskodanike vara järele, püüavad elada parasiitidena ühiskonna kulul. Leidub ka selliseid isikuid, kes oma töösse ja kodanike huvidesse suhtuvad bürokraatlikult.

Partei XX kongress osutab erilist tähelepanu sotsialistliku seaduslikkuse edasise tugevdamise küsimusele.

NLKP XX kongressi resolutsioonides on öeldud:

«Kongress kiidab täielikult heaks need abinõud, mis NLKP Keskkomitee on tarvitusele võtnud nõukogude seaduslikkuse kindlustamiseks, kodanikele Nõukogude Konstitutsiooniga garanteeritud õigustest rangeks kinnipidamiseks, ning kohustab kõiki partei- ja nõukogude organeid valvsalt seisma seaduslikkuse kaitsel, resoluutselt ja karmilt lõpu tegema seaduste mistahes rikkumisele ja omavoli ning sotsialistliku õiguskorra rikkumise igasugustele avaldustele.»¹

Suur tähtsus on kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse abinõudel vabariikide õiguste laiendamiseks seadusandluse alal.

Kõik need muudatused seavad praegu igas liiduvabariigis eriti teravalt üles sotsialistliku seaduslikkuse küsimuse.

Sotsialistliku seaduslikkuse nõudeid viiakse Nõukogude Liidus ellu eelkõige nõukogude inimeste kasvatamise teel sotsialistliku ühiselu reeglite ja Nõukogude seaduste täpse täitmise vaimus. Sotsialistliku seaduslikkuse edasise tugevdamise üheks tähtsamaks vahendiks on sotsialistliku seaduslikkuse laialdane propageerimine ja selgitamine.

Esinevatele väärnähtustele saab kiire lõpu teha ainult rahvahulkade, ühiskonna kaasabil.

NLKP Keskkomitee aruandes partei XX kongressile märkis N. S. Hruštšov: «Tuleb luua niisugune õhkkond, et inimesed, kes rikuvad käitumise norme ja nõukogude moraali printsiipe, tunneksid, et nende teod mõistab hukka kogu ühiskond.»²

Nõukogude riigiorganite, ühiskondlike organisatsioonide

---

¹ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XX kongressi resolutsioonid, Tallinn, 1956; lk. 19.

² N. S. Hruštšov, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee aruanne partei XX kongressile. Tallinn, 1956, lk. 102.

ja kodanike kohuseks on leppimatult võidelda sotsialistliku seaduslikkuse nõuete rikkumise ja täitmatajätmise vastu.

Üks tähtsamaid tegureid sotsialistliku seaduslikkuse tugevdamisel on Nõukogude kohtu tegevus.

Nõukogude kohtu ülesanne on kaitsta NSV Liidu ühiskondlikku ja riiklikku korraldust, sotsialistlikku majandussüsteemi ja sotsialistlikku omandit, NSV Liidu kodanike poliitilisi, töö-, elamu- ja muid isiklikke ning varalisi õigusi ja huve, riiklike asutuste, ettevõtete, kolhooside, kooperatiivsete ja muude ühiskondlike organisatsioonide õigusi ning seadusega kaitstud huve igasuguste rünnete vastu.

Nõukogude kohus ei ole üksnes riikliku sunni, vaid ka kasvatamise organ.

V. I. Lenin juhtis korduvalt tähelepanu kohtu kasvatuslikele ülesannetele, eriti töötajate kasvatamisele töödistsipliinist kinnipidamise vaimus. Neid V. I. Lenini näpunäiteid viidi ja viiakse kõrvalekaldumatult ellu Nõukogude riigi ja õigusemõistmise organite poolt.

Nõukogude kohtu ülesannete edukas täitmine on garanteeritud Nõukogude kohtu tõeliselt demokraatliku korraldusega, elanikkonna laialdase osavõtuga õigusemõistmisest.

Nii nagu Nõukogude kohus, mõistab ka rahvademokraatiamaade kohus õigust seaduste alusel, mis väljendavad rahva tahet. Nende maade kohtud seisavad valvsalt riikliku ja ühiskondliku korra, töötajate saavutuste ning kodanike õiguste kaitsel.

Täiesti vastupidine on olukord kodanlikes riikides.

Kohus ja seadus kodanlikus riigis, nagu kogu kodanlik riik, kaitsevad kapitalistlikku eraomandit, kapitalistlikku korda, inimese ekspluateerimist inimese poolt.

Et kindlustada käputäie ekspluataatorite, valitseva klassi võimu töörahva üle, kehtestatakse kapitalistlikes maades seadusi, mis rõhuvad töörahvast.

Kaasajal — imperialismi ajajärgul, mil kapitalismi majanduslikud ja poliitilised vastuolud teravnevad äärmuseni, — muutub kodanliku kohtu tegevus üha reaktsioonilisemaks. Sajad kohtuprotsessid progressiivsete tegelaste vastu, mis kapitalistlikes riikides viimastel aastatel aset on leidnud, tõendavad, et kodanlikud kohtud abistavad igati valitsevaid reaktsioonilisi ringkondi nende püüdes asuda fašismi teele. Kohtuorganite kaasabil püüab kodanlus kasutada üha enam otsest omavoli ja ebaseaduslikkust töötajate

vastu. Kodanlik kohus oli ja jääb kodanliku diktatuuri organiks, kes seisab ekspluataatorliku korra kaitsel.

Esmakordselt maailma ajaloos lõi nõukogude võim kohtu, kelle tegevus rajaneb tõeliselt demokraatlikele põhialustele.

Nõukogude kohus — tõeline rahva kohus — kaitseb koos teiste riigiorganitega uusi, sotsialistlikke õigussuhteid, töötajate õigusi ja huve.

NÕUKOGUDE KOHTU DEMOKRAATIA

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon hävitas Vene maal tsaarikohtu, mis oli töörahva hulkade rõhumise ja mahasurumise vahendiks kapitalistide ja mõisnike käes. Nõukogude võim ei saanud leppida vana kohtukorraldusega, mis kaitses ekspluataatorite huve, vaid lõi uued, rahva kohtud.

Ka Eestis kehtestas Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon nõukogude võimu, vabastas töörahva hulga põlisest sotsiaalsest ja rahvuslikust rõhumisest. Kuid eesti rahval ei õnnestunud tol korral seda suurt võitu kindlustada. Nõukogude võim Eestis eksisteeris esimesel perioodil vaid lühikest aega (1917. a. oktoober — 1918. a. veebruar). Kuid selle lühikese perioodi kestel likvideeriti esimest korda vanad kohtud ning loodi uued, tõeliselt demokraatlikud kohtud, millel oli suur tähtsus eesti rahva elus, tema vabastamisel sotsiaalsest ja rahvuslikust rõhumisest.

Nõukogude võimu tegevuse Eestis katkestas 1918. aastal Saksa imperialistlike vägede okupatsioon. Ameerika-inglise ja teiste imperialistide sõjalise interventsiooni tulemusel õnnestus eesti kodanlusel 1920. aastal ajutiselt oma diktaator sisse seada.

Haaranud võimu, kehtestasid kodanlikud eesti natsionalistid Eestis tsaari-Venemaalt laenutatud kõige tagurlikuma kohtukorralduse seaduse. Selle seaduse alusel tegutsesid kuni kodanliku korra kukutamiseni 1940. aastal reaktsioonilised kodanlikud kohtud, mis olid eesti kodanluse ustavaks toeks. Vähetähtsaid asju arutas rahukohtunik, kes hiljem ümber nimetati jaoskonnakohtunikuks, tähtsamate kriminaal- ja tsiviilasjade arutamine oli ringkonnakohtute üles-

andeks. Kohtute koosseisud komplekteeriti selliselt, et kohtutegevus oleks täiel määral suutnud kindlustada valitsevate klasside huvide kaitset. Kodanliku Eesti Ajutine Valitsus pani maksma sõjakohtute seadused, mis Oktoobri-revolutsioon Venemaal oli tühistanud. Üldkohtute kõrval tegutsesid kodanlikus Eestis veel sõjaringkonnakohus ja sõjaväljakohtud, mis olid spetsiaalselt loodud võitluseks revolutsioonilise liikumise vastu.

Ühes tsaari-Venemaalt laenutatud kõige tagurlikuma kohtukorralduse seadusega kehtestati kodanluse poolt ka tsaari-Venemaalt pärit kriminaalseadused ning muudeti need veelgi reaktsioonilisemaks. Kodanlikus Eestis kehtis mõnede väikeste muudatustega keskajast pärit mõisnike Balti Eraseadus. See seadus oli täiesti iganenud, tema algallikateks olid Piibel ning Rooma paavstide bul-lad, mitmesugused usulised tavad, Taani kuningate, Mõõgavendade ning Teutooni ordu piiskoppide, magistrite ning ülemmeistrite poolt antud privileegid ja kir-jad. Iga maakonna ja linna ning isegi üksikute linna-osade piirides kehtisid erinevad tsiviilseadused. Nii kehtis Tallinnas Toompeal elunevate kodanike suhtes Eestimaa maaõigus, Tallinna teistes linnaosades elunevate koda-nike suhtes — Eestimaa linnaõigus. Eestimaa linnaõiguse alusel mõisteti kohut peale Tallinna all-linnaosa veel Haap-salus ja Rakveres, kuna Paide ja Paldiski kodanikud allu-sid Eestimaa maaõigusele, Narva linnal oli oma linnaõigus jne. See viis sageli selleni, et kodanikul ei olnud võimalik kindlaks teha, millised tsiviilseadused tema suhtes kehti-vad, seda enam, et eesti keeles neid kodanluse võimupäevil ei avaldatud. Kasutati vaid venekeelseid ja saksakeelseid väljaandeid. Selliselt lahendatigi kogu kodanluse valitse-mise ajal Eestis kodanike tsiviilõiguslikke küsimusi.

Nõukogude võimu taaskehtestamisel Eestis 1940. aastal hävitas töölisklass ka kodanliku Eesti reaktsioonilise kohtu-korralduse ning lõi uue, kõige demokraatlikuma kohtu — Nõukogude kohtu.

Kohtule ja prokuratuurile on Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Konstitutsioonis pühendatud eripeatükk (IX). Nõukogude kohtu organisatsioonis ja tegevuses määrab konstitutsioon kindlaks sotsialistliku demokraat-likkuse järgnevad põhiprintsiibid: Asjade arutamine toimub kõigis kohtuis rahvakaasistujate osavõtul, kohtunike ja rahvakaasistujate valitavus, kohtupidamine liiduvabariigi,

autonoomse vabariigi või autonoomse oblasti keeles, kusjuures isikuile, kes seda keelt ei oska, tagatakse täielik tutvumine kohtuasja materjalidega tõlgi kaudu, samuti ka õigus esineda kohtus oma emakeeles; asjade avalik arutamine kõigis kohtuis; süüdistatava õigus kaitsele; kohunike sõltumatus ja nende allumine ainult seadusele.

16. augustil 1938. a. NSV Liidu Ülemnõukogu poolt vastuvõetud NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduses on kindlaks määratud kohtu ühtsus ja võrdsus kõigile kodanikele, sõltumata nende sotsiaalsest, varalisest või teenistuslikust seisundist.

Eesti NSV Konstitutsioonis käsitletakse kohtu organisatsiooni ja tegevust VII peatükis.

Nõukogude kohtud on omavahel ühendatud kindlate vahekordadega, kindla organisatsiooniga. Ühed kohtud on teiste suhtes kõrgemalseisvad kohtud. Kohut, kes arutab asja esmakordselt ja otsustab selle asja sisuliselt, nimetatakse esimese astme kohtuks. Kõrgemalseisvat kohut, kes vaatab läbi hageja, kostja, kohtualuse või kahjukannataja kaebuse või prokuröri protesti alamalseisva kohtuotsuse peale, nimetatakse teise astme kohtuks.

Nõukogude Liidus tegutsevad üleliidulised kohtud ja liiduvabariikide kohtud.

Üleliidulisteks kohtuteks on NSV Liidu Ülemkohus ja erikohtud. NSV Liidu Ülemkohus on kõrgeim kohtuorgan NSV Liidus. NSV Liidu Ülemkohus teostab järelevalvet õigusemõistmise üle NSV Liidus ja liiduvabariikides. Ka vaatab NSV Liidu Ülemkohus esimese astme kohtuna läbi eriti tähtsad kriminaal- ja tsiviilasjad ja on ühtiasi teise astme kohtuks asjadele, mida on arutanud erikohtud. Käesoleval ajal esinevad erikohtutena ainuüksi sõjatribunalid, mis on moodustatud selleks, et läbi vaadata neid spetsiifilisi kriminaalasju, mis puudutavad NSV Liidu Relvastatud Jõudude tegevust.

Liiduvabariikide kohtuteks on rahvakohtud, krai-, oblasti kohtud ja liiduvabariigi ülemkohus.

Liiduvabariikides, kus pole krai- (oblastilist) jaotust, nagu näiteks meie vabariigis, tegutsevad rahvakohtud ja liiduvabariigi ülemkohus.

Rahvakohus on nõukogude kohtusüsteemi põhiline lüli. Rahvakohtud moodustatakse linnades ja rajoonides. Enamik kriminaal- ja tsiviilasju otsustatakse rahvakohtutes.

Rahvakohus vaatab läbi selliseid kriminaalasju, nagu

sotsialistliku omandi riisumine, kodanike isikliku vara vargus, spekulatsioon, tapmine (välja arvatud tapmised, mis on korda saadetud eriti raskendavatel asjaoludel, neid asju vaatab läbi Eesti NSV Ülemkohus), kehaliste vigastuste tekitamine, huligaansus jne.

Tsiviilasjadest kuuluvad rahvakohtu menetlusse varanduslikud hagid, tööasjad, alimentide hagid jt.

Eesti NSV Ülemkohus on meie vabariigi kõrgeim kohtuorgan. Ta teostab järelevalvet õigusemõistmise üle vabariigis, vaatab läbi kaebused ja protestid, mis on esitatud rahvakohtute otsuste ja määruste peale. Eesti NSV Ülemkohus arutab esimese astme kohtuna eriti tähtsaid kriminaal- ja tsiviilasju ning tal on õigus võtta oma menetlusse asju, mis alluvad alamalseisvatele kohtutele.

Vaatleme lähemalt Nõukogude kohtu demokraatlikke aluseid.

1. ASJADE ARUTAMINE TOIMUB KÕIGIS KOHTUIS RAHVAKAASISTUJATE OSAVÕTUL

Vastavalt Eesti NSV Konstitutsiooni 78. paragrahvile toimub asjade arutamine «kõigis kohtuis rahvakaasistujate osavõtul, välja arvatud seaduses eraldi ettenähtud juhtumid».

Seega võtab Nõukogude kohtus tavaliselt asjade arutamisest osa üks alaline kohtunik ja kaks rahvakaasistujat.

Erandid on lubatud vaid neil juhtumel, kus seaduses on ette nähtud asjade arutamine kohtus ilma rahvakaasistujateta, kolme alatise kohtuniku osavõtul. Selliselt arutatakse asju peamiselt teise astme kohtus kaebuste ja protestide läbivaatamisel, mis nõuab kohtunikelt eriti põhjalikke juriidilisi teadmisi.

Ettekandes VK(b)P seitsmendal kongressil ütles V. I. Lenin: «Me peame ise kohut mõistma. Eranditult kõik kodanikud peavad osa võtma kohtupidamisest ja maa valitsemisest. Ja meile on tähtis eranditult kõigi töötajate kaasatõmbamine riigi valitsemisele.»¹ Rahvakaasistujad, inimesed mitmesugustelt tööaladelt, aitavad oma rikkalike elukogemustega kaasa, et kohus oma otsuse õiglaselt langetaks. Nõukogude kohtutes võtavad kümned tuhanded

¹ V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 111.

töötajad — töölised, kolhoosnikud ja nõukogude intelligentsi esindajad — rahvakaasistujatena osa riigi valitsemisest, tehes sellega ühtlasi läbi suure kasvatusliku kooli ning tugevdades kohtu sidemeid rahvaga.

Rahvakaasistuja Nõukogude kohtus on täieõiguslik kohtuliige, kes koos eesistujaga võtab aktiivselt osa asja läbi vaatamisest ja kõikide küsimuste otsustamisest.

Kehtivate protsessinormide kohaselt otsustab kohus kõik asja arutamisel üleskerkinud tähtsamad küsimused kollektiivselt, rahvakaasistujate osavõtul.

Ainuisikuliselt, ilma rahvakaasistujate osavõtuta, teostab rahvakohtunik vaid neid toiminguid, mis on korraldava või ettevalmistava iseloomuga (kohtuistungi tähtpäeva määramine, asjaosaliste väljakutsumine kohtuistungile, istungi käigu juhtimine jne.).

Rahvakaasistujatel kui ka eesistujal on õigus ja ühtlasi ka kohustus aktiivselt osa võtta nii asja kohtulikust arutamisest, tõendite kogumisest ja kontrollimisest kui ka asja arutamisel üles kerkinud kõikide küsimuste otsustamisest. Paljud rahvakaasistujad, omades spetsiaalseid teadmisi mitmesugustel aladel, abistavad kohut asja arutamisel üsna suurel määral.

Kohtu määrused ja otsused tehakse kohtu koosseisu poolt häälteenamusega, kusjuures igal kohtuliikmel on üks hääl. Kohtuotsuse tegemisel vähemusse jäänud kohtuliikmel on õigus kirjalikult oma eriarvamust esitada, mis lisatakse toimiku juurde, kuid ei kuulu avaldamisele. Kohtuotsus koostatakse kirjalikult ning sellele kirjutab alla kogu kohtukoosseis — eesistuja ja kaks rahvakaasistujat.

Rahvakaasistujate kohtutööst võrdse osavõtu reguleerimiseks kutsutakse neid kohtusse oma kohustuste täitmisele nimestiku järjekorras, mitte rohkem kui 10 päevaks aastas.

Rahvakohtuniku ajutise puudumise korral (haigus, korraline puhkus jne.) pannakse kohtuniku kohuste täitmine ühele rahvakaasistujaist. Sel juhul lasub rahvakaasistujal, kes ajutiselt täidab rahvakohtuniku ülesandeid, eriti suur vastutus.

Rahvakaasistujatele säilitatakse nende töötasu kogu kohustuse täitmise aja eest kohtus. Kui rahvakaasistuja ei tööta, makstakse kohtu poolt talle seaduses ettenähtud ulatuses päevaraha. Asutuste ja ettevõtete juhatajad on kohustatud võimaldama rahvakaasistujail osa võtta kohtu-

tööst juhtudel, kui kohus neid kohtuistungiteks välja kutsub.

Aktiivseks osavõtuks kohtutööst peab iga rahvakaasistuja tõsiselt suhtuma oma ülesannetesse, enne kohtuistungit põhjalikult tutvuma asja materjalidega ja vastavate seadusandlike normidega, pidevalt tõstma oma juriidiliste teadmiste taset.

Kohtutes korraldatakse süstemaatiliselt õppusi rahvakaasistujatele, tutvustades neile kehtivaid seadusi ja kohtupraktikat. Õppused rahvakaasistujatele on tulemusrikkaks vahendiks sotsialistliku seaduslikkuse propageerimisel.

Meie kohtutes on palju häid, energilisi rahvakaasistujaid, kes on omandanud juriidilisi teadmisi ja praktilisi kogemusi kohtutöös. Sellisteks rahvakaasistujateks Tallinnas näiteks on pensionär A. Tuttav, kes varem töötas Naha- ja Jalatsikombinaadis «Kommunaar» vanemmeistrina ja kes valiti rahvakaasistujaks neljandat korda, tööstuse «Lasnamäe Paemurd» raamatupidaja A. Rea, V. Kingissepa nimelise Tselluloosi- ja Paberikombinaadi paberiosakonna brigadir R. Vinkel ja paljud teised.

Vabariigis on küllaltki rahvakaasistujaid, kes sageli on asendanud rahvakohtunikke nende ajutisel äraolekul ning oma hea tööga teenitult võitnud elanikkonna lugupidamise.

Nii näiteks võtab Tallinna Telefonivõrgu tehnik A. Kalus juba 1951. aastast alates kohtutööst osa rahvakaasistujana ja on mitmel korral edukalt täitnud rahvakohtuniku kohuseid Tallinna Kesklinna rajooni rahvakohtus. Edukalt täitsid rahvakohtuniku kohuseid ka Keila rajooni rahvakohtu rahvakaasistuja S. Aamisepp, Lihula rajooni rahvakohtu rahvakaasistuja A. Mailend ja teised.

Rahva laialdane osavõtt õigusemõistmisest Nõukogude kohtutes tõendab, et Nõukogude kohus on uut tüüpi kohus, kelle sügavat demokratismi määrab nõukogude ühiskondlik kord, meie sotsialistliku korra järjekindel demokraatlik iseloom.

Hoopis erinev on olukord kapitalistlikes maades. Kodanlus kardab rahva osavõttu kohtutegevusest. Seetõttu eelistab ta ainuisikulisi kohtuid, kus õigusemõistmist teostavad valitsevate ringkondade hulgast määratud alalised kohtunikud. Ainult mõningaid asju arutatakse seal vandemeeste osavõtul, kelle osa piirdub kriminaalasjades vaid vastusega küsimusele, kas kohtualune on süüdi või mitte, mille järel

alalised kohtunikud langetavad otsuse vandemeeste osavõtuta.

Tõusev kodanlus, võideldes omal ajal feodalismi vastu, püstitas vandekohtu loosungi, püüdes selle abil vanu feodaalkohtuid enda kätte haarata. Ühtlasi aga võimaldas see loosung oma näilise demokraatlikkusega mobiliseerida kodanlusel võitlusesse feodalismi vastu ka töörahva hulki. Pärast võimu vallutamist kasutas kodanlus vandekohtuid oma klassidiktatuuri huvides. Isegi kodanliku demokraatia parimatel aegadel piirdus nn. «rahva esindajate» tegelik osavõtt kohtutööst ainuüksi väike- ja keskkodanluse esindajate osavõtuga.

Tööraha esindajate osavõttu vandekohtutest takistab varanduslik tsensus ja kohtu organiseerimise kord.

Nii näiteks võivad Inglismaal vandemeesteks olla ainult need isikud, kellel on omandiõigus maale või majale, mis annavad kindlat sissetulekut, või kes valdavad sellist vara rendiõiguse alusel või omavad korteri, mille eest maksavad kõrget üüri. Eriti kõrge on varanduslik tsensus vandekohtunikel Londoni Citys.

Analoogilised nõudmised esitatakse vandekohtunikele ka Ameerika Ühendriikides. Nagu vandekohtunike nimekirjast nähtub, moodustavad 45 protsenti vandekohtunikest administratiivaparaadi töötajad, kellest suurem osa on ettevõtete omanikud, 20 protsenti — intelligentsi esindajad, 30 protsenti kaubandusvõrgu töötajad ning ainult 5 protsenti on töölised («Pravda», 21. jaanuarist 1949. a.). Neegreid vandemeeste nimekirja ei võeta.

Tsaari-Venemaal valiti vandekohtunikud maakonna või linna komisjoni poolt aadli peamehe eesistumisel. Vandemehed pidid olema kõrge sissetulekuga isikud, kinnisvara omanikud, esimese või teise gildi kaupmehed. Talupoegadelt nõuti teenistusstaaži vallavanema, külavanema või semst-vokogu liikme ametis.

Kaasajal teravneb kapitalistlikes riikides alatasa vastuolu töö ja kapitali vahel, kasvab streigiliikumine. Üha rohkem loobub kodanlus ka neist formaalsetest «demokraatlikest» alustest, mida ta näiliselt ise kuulutas. Piiratakse isegi nende vandekohtunike osavõttu kohtus, keda kodanlus ise kunagi on esitanud. Nii on see Ameerika Ühendriikides, Inglismaal ja ka teistes kapitalistlikes maades.

2. KOHTUNIKE JA RAHVAKAASISTUJATE VALITAVUS

Kohtunike valitavus on Nõukogude kohtukorralduse tähtsamaks demokraatlikuks printsiiiks. See kohtukorralduse demokraatlik printsiip on määratud kindlaks Eesti NSV Konstitutsiooni paragrahvides 80 ja 81.

Rahvakohtunikud ja rahvakohtu rahvakaasistujad valitakse linnades ja rajoonides elunevate kodanike poolt üldise, otsese ja ühetaolise valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel kolmeks aastaks. Eesti NSV Ülemkohus valitakse Eesti NSV Ülemnõukogu poolt viieks aastaks.

Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni 105. paragrahvile valitakse NSV Liidu Ülemkohus NSV Liidu Ülemnõukogu poolt viieks aastaks.

Liiduvabariikide ülemkohtute esimehed kuuluvad NSV Liidu Ülemkohtu koosseisu oma ametikoha tõttu.

Rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kandidaadid seatakse üles töötava rahva ühiskondlike organisatsioonide ja ühingute poolt. Sellega kindlustatakse meie parimate töötajate esitamine rahvakohtunikeks ja -kaasistujateks.

Igal organisatsioonil, kes on kandidaadi üles seadnud ja tema kehtiva korra kohaselt registreerinud, samuti igal kodanikul, on õigus takistamatult agiteerida ülesseatud kandidaadi poolt.

Kohtunikuks ja rahvakaasistujaks Nõukogude Liidus võib olla iga kohtulikult karistamata kodanik, kellel on valimisõigus ja kes on saanud valimise päevaks 23 aastaseks. Kohtunikele ja rahvakaasistujatele ei ole ette nähtud mingit soo, päritolu, varanduslikku ega muud tsensust.

Naistel on võrdne õigus meestega kohtunikeks ja rahvakaasistujateks valitud olla. Näiteks valiti 19. detsembril 1954. a. toimunud rahvakohtute valimistel meie vabariigis rahvakohtunikeks 67% ning rahvakaasistujateks 43% naisi. Sellega kindlustatakse töötavate naiste osavõtt õigusemõistmisest.

Kohtunike ja rahvakaasistujate kandidaatide kohta kehtib ainult üks kitsendus: nad ei tohi olla kohtulikult karistatud. Nõukogude kohtunikul peab olema nii formaalne kui ka moraalne õigus teiste kodanike üle kohut mõista.

Rahvakohtute valimiste läbiviimise kord määratakse kindlaks valimiste määrustikuga, mille kinnitab liiduvabariigi ülemnõukogu presiidium.

Valijate nimekirjadesse võetakse kõik kodanikud, nii me-

hed kui naised, kellel on valimisõigus, kes on saanud valimiste päevaks 18 aastaseks ja kes elavad nimekirjade koostamise momendil valitava kohtu tegevuspiirkonnas.

Valijate nimekirjadesse võtmisel ei oma mingit tähtsust rassiline ega rahvuslik kuuluvus, usutunnistus, haridus, antud territooriumil elamise aeg, sotsiaalne päritolu ega varaline seisund.

Igauht, kes vägivalla, pettuse, ähvarduse või äraostmise teel püüab takistada kodanikke teostamast vabalt oma õigust valida ja olla valitav rahvakohtunikuks või rahvakaasistujaks, karistatakse vabadusekaotusega kuni kahe aastani.

Ameti-isikut, kes on rahvakohtute valimisel toime pannud valimisdokumentide võltsimise või teadlikult ebaõige hääle kokkuvõtmise, karistatakse vabadusekaotusega kuni kolme aastani.

Eeltoodu näitab, et meie maal on kohtute valimised rajatud tõeliselt demokraatlikele alustele.

Rahvas teostab rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kaudu riigivalitsemist eelkõige nende valimisega, kuid valijate side kohtutega ei piirdu mitte üksnes valimistest osavõtuga. Ka pärast valimisi on Nõukogude rahvakohus pidevalt rahva kontrolli all. Rahvakohtunik on kohustatud oma valijatele perioodiliselt aru andma nii oma kui ka rahvakohtu tööst, s. o. ka kõigi rahvakaasistujate tegevusest. Kui rahvakohtunik või rahvakaasistuja temale pandud ülesandeid korralikult ei täida, on valijatel õigus teda ära kutsuda enne kolme aasta möödumist.

1948. a., 1951. a. ja 1954. a. Eesti NSV-s toimunud rahvakohtute valimised näitasid kodanike kõrget poliitilist aktiivsust. 1954. a. valimistest võttis osa 99 protsenti valijaist. Rahvakohtute koosseisu valiti kõik rahva poolt ülesseatud kommunistide ja parteitute bloki kandidaadid. Rahvakaasistujate hulgas on 1880 töelist, 525 kolhoosnikut, 193 põllumajanduse spetsialisti, 120 insener-tehnilist töötajat, 87 arsti, 86 õpetajat, 1474 teenistajat.

Valimised ja edaspidine kohtute tegevus näitasid, et rahvakohtunikeks ja rahvakaasistujateks valiti väärivad Nõukogude kodanikud, paljud neist teist ja koguni kolmandat korda.

Enamik meie rahvakohtunikke on võrsunud töölisperekonast. Suures Isamaasõjas kaitsesid nad meie kodumaad, võideldes fašistlike röövullutajate vastu. Püüdliku,

ennastsalgava töö ja õppimisega on nad võitnud üldise lugupidamise. Üks sellistest kohtunikest on näiteks Viljandi rajooni I jaoskonna rahvakohtunik Alfred Bernhardi pg. Raus. Ta sündis 1921. aastal. Pärast Narva tööstuskooli lõpetamist 1941. aastal asus Raus tööle Kiviõli Põlevkivi ümbertöötamise tehases lukksepp-mehaanikuna. Kui algas Suur Isamaasõda, astus Raus Nõukogude armee ridadesse. Pärast demobiliseerimist jätkas Raus lukksepatööd tehases «Ilmarine». Tundes huvi juriidiliste küsimuste vastu, hakkas sm. Raus õppima Tallinna Juriidilises Koolis, mille lõpetamise järel valiti ta 25. oktoobril 1948 Keila rajooni rahvakohtunikuks. Sellest ajast alates on ta elu tihedalt seotud olnud kohtutööga. 1951. kuni 1954. aastani töötas sm. Raus Eesti NSV Kohtuministeriumis. 19. detsembril 1954. a. valiti Alfred Raus Viljandi rajooni I jaoskonna rahvakohtunikuks. Oma töö kõrval lõpetas sm. Raus 1956. aastal Tartu Riikliku Ülikooli õigusteaduskonna.

A. Rausi taolisi häid kohtunikke on meil palju. Siia kuuluvad Tallinna Mererajooni rahvakohtunik N. Sudak, Tallinna Kalinini rajooni rahvakohtunik E. Kiljako, Tapa rajooni rahvakohtunik E. Lehtsaar, Tallinna Kesklinna rajooni rahvakohtunikud H. Mardi ja S. Simson, Tartu linna 2. jsk. rahvakohtunik K. Kuusmaa ja palju teisi rahvakohtunikke.

Kohtulaua taga teostavad õigusemõistmist nüüd sajad inimesed mitmesugustelt tööaladelt, tööeesrindlased ettevõttest ja kolhoosidest, teenistujad, õpetajad. Kõik nad seisavad valvel töörahva huvide eest.

Hoopis teistsugune oli olukord kodanlikus Eestis. Kodanlus võttis tarvitusele kõik abinõud selleks, et kohtunikeks ei pääseks tõelised rahva esindajad. Kohtute loomisest ja õigusemõistmisest tõrjuti töörahva hulgad eemale.

Juba üksnes kõrgema juriidilise hariduse omandamine oli noorele, kes pärines töölisperekonnast, raske. Üliõpilasel tuli tasuda kõrget õppemaksu. Stipendiume anti vaid vähestele.

Kodanlikus Eestis ei valinud rahvas ühtki rahvakohtunikuks ega ringkonnakohtu, kohtukoja või riigikohtu liiget. Kodanliku Eesti põhiseaduse ja kohtute seadustiku järgi oli kohtuniku ametisse määramise kord järgmine: kandideerimise sooviavaldused esitati kohtuministrile ning kohtunikud kinnitati ametisse lõplikult presidendi poolt.

Kõigilt kohtunikelt nõuti kõrgemat juriidilist haridust ja pikemaajalist tööstaaži. Sisuliselt aga oli oluline kohtu-

ameti kandidaadi kuulumine mõnda kodanlikku parteisse või organisatsiooni.

Kuigi kodanliku Eesti põhiseadus deklareeris, et ei või olla soost sõltuvaid eesõigusi ega õiguste kitsendusi ja kuigi kodanlikus Eestis leidis kõrgema juriidilise haridusega naisi, ei määratud kohtuniku, kohtu-uurija ega prokuröri kohale ühtegi naist. Neid ei võetud isegi kohtuameti kandidaadiks. Kõik see on tõenduseks kodanliku ühiskonna alahindavale suhtumisele naisesse. Põhiseaduses deklareeritud kodanike võrdõiguslikkus ei leidnud ellurakendamist isegi kodanluse klassi kuuluvate naiste suhtes, rääkimata tööliste tütardest.

Kodanlus kardab kohtute demokratiseerimist, kardab kohtunike valitavust, sest kodanlikus ühiskonnas kaitseb kohus kapitalistide huve. Artikli «Nõukogude võimu järjekordsed ülesanded» visandis kirjutas V. I. Lenin: «Kapitalistlikus ühiskonnas oli kohus peamiselt rühumisaparaat, kodanliku ekspluateerimise aparaat.»¹

Kodanlikud ideoloogid püüavad tõendada, nagu seisaks kohus kodanlikus ühiskonnas klassidest kõrgemal ja kaitseks kogu rahva huve. Kuid mis üheõiguslus võib olla peremehe ja töölise, samuti mõisniku ja talupoja vahel, kui esimesed teisi ekspluateerivad.

Kodanlikud valitsused eelistavad kohtunike määramist nende valitavusele, kuna sel teel on kergem komplekteerida kohtunikke valitsevasse klassi kuuluvatest isikutest.

Kohtunike ametisse määramisel ja nende tegevuse üle kontrolli teostamise korral on igas kodanlikus riigis omad iseärasused.

Inglismaal näiteks toimub kohtunike ametisse määramine formaalselt kuninga (käesoleval ajal kuninganna) poolt, kuid tegelikult oleneb see peaministrist ja lordkantslerist, kes esitavad kuningale kandidaadid kinnitamiseks. Osa kohalikke kohtunikke määratakse ametisse vahetult lordkantsleri poolt.

Rahvusvahelise reaktsiooni peamiseks kantsiks on tänapäeval Ameerika Ühendriigid. Kusagil maailmas ei etenda varandus nii suurt osa kui seal.

Ameerika Ühendriikides määratakse föderaalkohtunikud ametisse presidendi poolt senati nõusolekul. Föderaalkohtunikud on tihedalt ja vahetult seotud kapitalistlike mono-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 192.

polidega, rääkimata sellest, et paljud kohtunikud on ise suurte kontsernide aktsionärid. Osariikide kohtunikud määratakse kas kubernerri, seadusandliku organi või erilise ameti-isikute määramise komisjoni poolt. Neis Ameerika osariikides, kus formaalselt on ette nähtud kohtunike valimine, korraldatakse valimised selliselt, et faktiliselt kohtunike ametikohtadele võidakse valida üksnes kapitalistidele ustavaid inimesi. Valimiskampaania viiakse läbi kohalike kapitalistide ja kapitalistlike koondiste kulul, kes hoolitsevad ka selle eest, et kohtunikeks valitakse nendele sobivad isikud. Sageli esineb valimiste ajal valijate otsesest äraostmist.

Prantsusmaal määratakse kohtunikud presidendi poolt, Belgias ja Hollandis aga kuninga poolt.

Kodanlikes riikides kaasneb kohtunike ametisse määramise printsiip kohtunike asendamatus printsiibiga, mille kaasabil valitsevad klassid püüavad tugevdada kodanliku kohtu autoriteeti elanikkonna hulgas. Enamikus kodanlikes riikides määratakse kohtunikke ametisse eluks ajaks või teatud kõrge vanuseni. Sellest tingituna on kohtunike keskmine vanus näiteks Ameerika Ühendriikide Ülemkohus 72 aastat. Inglismaa kõrgema kohtu kõige vanem kohtunik on 82 aastane.

Kohtunike ametisse määramine eluks ajaks ei takista sugugi kodanlust võtmast tarvitusele mitmesuguseid abinõusid kohtunike mõjutamiseks. Rääkimata sellest, et valitsevad klassid ühel või teisel viisil jätavad endale võimaluse kohtunike vabastamiseks ametist, jääb neil alati õigus kohtunike ümberpaigutamiseks oma äranägemise järgi juhul, kui ilmneb, et kohtunik ei ole neile vastuvõetav.

Ka kodanlikus Eestis määrati kohtunikke ametisse pea-aegu eluks ajaks (65 ja 70 aastani). Kohtunikke võisid karistada ja ametist tagandada ainult presidendi poolt eri-õiguse alusel ametisse nimetatud kohtunikud. Sellise õiguse kasutamine oli jäetud selleks, et lahti saada kohtunikest, kes ei suhtunud täie rangusega eesti töörahva revolutsioonilise liikumise mahasurumisse.

3. KOHTUPIDAMINE TOIMUB LIIDUVABARIIGI, AUTONOOMSE VABARIIGI VÕI AUTONOOMSE OBLASTI KEELES

Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni 110. paragrahvile toimub kohtupidamine liiduvabariigi, autonoomse vabariigi või autonoomse oblasti keeles, kusjuures isikutele, kes seda

keelt ei valda, tagatakse täielik tutvunemine kohtuasja materjalide ja kõige kohtus toimuvaga tõlgi kaudu. Liiduvabariikides, millede koosseisus on rahvusringkondi ja rahvus-rajone, kehtestavad vastavate liiduvabariikide konstitutsioonid ka kohtupidamise rahvusringkonna või rahvus-rajooni keeles.

Eesti NSV-s toimub kohtupidamine eesti keeles (Eesti NSV Konstitutsiooni § 82).

Selle Nõukogude kohtu tegevuse põhiprintsiibiga kindlustatakse nõukogude rahvaste võrdõiguslikkus.

Kohtupidamisel kohaliku rahvuse keeles võib sageli esineda juhtumeid, kus protsessi osalised seda keelt ei valda. Sellistel juhtudel tagatakse vastavaile isikuile tõlgi abil võimalus kõigi kohtuasja materjalidega tutvuda. Samuti võivad sellised isikud kohtus esineda oma emakeeles, kusjuures nende seletused tõlgitakse. Taolise õiguse teostamine ei sõltu muide asjaolust, kas vastav isik valdab kohaliku rahvuse keelt või ei.

Kohtupidamine kohaliku rahvuse keeles, väljendades meie maa kodanike täielikku üheõiguslust, sõltumatult rahvuslikust ja rassilisest kuuluvusest, kindlustab kohtupidamise avalikkuse ja protsessiosaliste seaduslikud õigused. Seepärast ei või ükski kohtuotsus jõusse jääda, kui see on langetatud seda nõuet arvestamata.

Kodanlikes riikides toimub kohtupidamine valitseva rahvuse keeles, nõndanimetatud riigikeeles. Kohalik elanikkond (eriti asumaades) oskab valitseva rahvuse keelt tavaliselt halvasti või ei oska seda üldse. Selline olukord sunnib nii kriminaal- kui ka tsiviilprotsessi osalisi sageli kasutama tasulist juriidilist abi.

4. ASJADE AVALIK ARUTAMINE KÕIGIS KOHTUIS

Kohtu avalikkus on Nõukogude kohtu tegevuse üheks põhiliseks printsiibiks.

Vastavalt Eesti NSV Konstitutsiooni 83. paragrahvile on kohtuasjade arutamine kõigis Eesti NSV kohtuis avalik, kuivõrd seadus ei ole teinud erandeid.

Need erandjuhtumid esinevad vaid siis, kui seda nõuavad riigi, sõjalise või diplomaatilise saladuse kaitse huvid või kui seda tingivad poolte huvid, kuivõrd asja kohtulikult arutamisel puudutatakse protsessist osavõtvate isikute elu

intiimkülg, millele avalik käsitlemine ei ole soovitatav asja faktilise materjali sügava ja igakülgse uurimise huvides. Kinnine kohtuistung on lubatav ainult kohtu motiveeritud määruse alusel, mida kohus võib langetada nii poolte taotlusel kui ka omaenda initsiatiivil. Kuid ka neil juhtudel, kui asja kuulati kinnisel kohtuistungil, kuulutatatakse kohtuotsus avalikult.

Seega on sissepääs kohtusaali tavaliselt võimalik igale kodanikule (välja arvatud lapsed kuni 14 a. vanuseni).

Avalik kohtuprotsess võib paljuski õpetada nii protsessi osalisi kui ka neid, kes protsessi kuulavad kohtusaalis, sest selline protsess mobiliseerib kodanike valvsust, äratab nende initsiatiivi võitluseks seaduserikkumistega ja propageerib konkreetsetes vormis, eluliste näidete varal Nõukogude seadusi.

Kodanike laialdast sissepääsu kohtusaali soodustab kõigi kohtute, eriti rahvakohtute töös asja läbivaatamise organiseerimine peale kohtuhoone ka väljasõiduistungitel vahetult ettevõtete ja tehaste klubides, kolhoosides, sovhoosides ja külanõukogudes. Need väljasõiduistungid annavad võimaluse paremini suunata rahvahulkade tähelepanu ühele või teisele kohtuprotsessile ja osutada kasvatuslikku mõju laiemale kodanike ringile.

Kohtuprotsessi avalikkus on tähtis veel ka selle poolest, et kodanike ja ajakirjanduse esindajate viibimine kohtusaalis asetab kohtu töörahvahulkade kontrolli alla, kohustab kohtunikku tõstma oma töö kvaliteeti.

Samal ajal kui Nõukogude Liidus on kohtuis igati tagatud asjade avalik arutamine, toimub kohtupidamine kapitalistlikes riikides igasugustel ettekäanetel kinnisel kohtuistungil. Eriti kardetakse kohtuprotsessi avalikkust (süüdistuste puhul) progressiivsete tegelaste vastu. Näitena võib tuua Ameerika kommunistliku partei juhtide kohtuprotsessi, millest võtsid osa 70 kutsutud isikut ja ajakirjanduse esindajat. Kohtuhoonet valvas 45 detektiivi, 38 politseiohviteri ja 322 politseinikku, kes rahvahulki kohtuhoonesse ei lasknud. Tähtsamate poliitiliste protsesside puhul on kodanlikes riikides kohtuistungitel viibimine töötajaile võimatuks tehtud, sest sissepääs kohtusaali toimub tavaliselt lubadega, mida antakse ainult valitseva klassi esindajatele.

5. SÜÜALUSE ÕIGUS KAITSELE

Nõukogude kohtu tähtsamate demokraatlike aluste hulka, mis on kinnitatud konstitutsiooniga, kuulub süüaluse õigus kaitsele. Eesti NSV Konstitutsiooni paragrahvi 83 järgi «asjaarutamine Eesti NSV kõigis kohtuis on avalik . . ., kusjuures süüdistatavale tagatakse kaitse õigus». See tähendab, et süüalusele antakse laialdased õigused ja reaalne võimalus enda kaitsmiseks tõendada oma süütust, kaitsta oma seaduslikke huvisid, esineda kohtus kaitsjaga jne.

Süüaluse oluliste õiguste hulka kuuluvad: õigus teada, milles teda süüdistatakse; õigus taotleda, et nii rahvauurija kui ka kohus kuulaksid üle need tunnistajad, keda süüalune üles annab; õigus tutvuda materjalidega enne toimiku kohustusse saatmist, õigus osa võtta tõendite kontrollimisest kohtulikul asja uurimisel; õigus kohtuotsuse peale edasi kaevata jne.

Nõukogude kriminaalprotsessis võimaldatakse süüalusele kaitset nii eeluurimisel kui ka kohtus. Eeluurimisel teostab kaitset süüalune ise. Seejuures on uurija ja prokurör kohustatud uurima nii süüaluse kahjuks kõnelevaid asjaolusid, mis ta vastutust suurendavad, kui ka süüalust õigustavaid ja ta vastutust vähendavaid asjaolusid. Nad on kohustatud kindlustama süüalusele reaalse võimaluse kasutada talle seadusega antud protsessuaalseid õigusi enda kaitsmiseks.

Kohtulikul asja arutamisel võivad süüaluste kaitsjatena esineda advokatuuri liikmed, samuti süüaluse lähemad sugulased, riiklike asutuste ja ettevõtete vastavalt volitatud esindajad, ametiühingute ja muude organisatsioonide esindajad. Peale selle võivad kohtu eriloal kaitsjatena esineda ka teised isikud.

Meie nõukogude advokatuur on ühiskondlik organisatsioon, mis on loodud laialdase juriidilise abi andmiseks elanikkonnale. Tasu suurus juriidilise abi eest on elanikkonnale jõukohane. Real juhtudel aga antakse juriidilist abi hoopis tasuta, näiteks alimentide, kehavigastuste eest kahju-tasu sissenõudeasjades jne.

Teatud juhtudel, mis on seadusega ette nähtud, on kaitsja osavõtt kohtuprotsessist kohustuslik. Nimelt peab kohus tagama kaitsja osavõtu protsessist, sõltumatult kohtualuse palvest, asjus, millest võtab osa süüdistaja — prokurör (kuid kohtualuse otsene keeldumine kaitsjast ei tingi siiski

prokuröri eemaldumist protsessist), samuti ka nende isikute süüdistusasjus, kes füüsiliste defektide tõttu ei ole võimelised kõiki nähtusi õigesti tajuma. Kaitsja osavõtt protsessist on kohustuslik ka alaealiste süüdistusasjus. Kahe ja rohkema kohtualuse jaoks ühes ja samas asjas võib määrata ainult ühe kaitsja vaid sel juhul, kui ühe kaitsmine nende hulgast ei ole vastuolus teise (või teiste) huvidega. Vastasel korral tuleb määrata eraldi kaitsjad.

Nimetatud juhtudel toob kohtuprotsessi pidamine ilma kaitsjata kaasa kohtuotsuse tühistamise kõrgemalseisva kohtu poolt.

Nii näiteks tühistas Eesti NSV Ülemkohus Orissaare rajooni rahvakohtu otsuse Ulrich Lukneri ja Aleksander Vaga süüdistuses autoavarii tekitamises. Vaga ja Luknerit kaitses üks ja sama kaitsja, kuigi nende huvid olid ilmselt vastuolus. See ei võimaldanud neil täielikult teostada oma õigust kaitsele, mille tõttu Ülemkohus saatis asja uueks sisuliseks arutamiseks teisele rahvakohtule.

Kaitsja ülesanne seisab kohtualuse aitamises ta õiguste realiseerimisel ning ta seaduslike huvide kaitsel, samuti kohtule abi osutamises kõikide asjaolude väljaselgitamisel, mis räägivad kohtualuse kasuks. Seda ülesannet täites juhindub kaitsja sotsialistliku õigusemõistmise huvidest ega olé seotud kohtualuse enda seisukohtadega. Kaitsja on kohustatud tarvitusele võtma kõik seaduslikud abinõud, et kõik, mis võib tunnistada kohtualuse kasuks, oleks välja selgitatud.

Kodanlikus kohtus on kohtualuselt, kui ta on töötaja, endakaitsevõimalus nendegi kärbitud õiguste abil, millede kasutamine tal formaalselt on lubatud, tegelikult ära võetud.

Formaalselt on kodanlik kohus võrdne kõigile — kapitalistile ja töölisele, mõisnikule ja talupojale; praktiliselt aga kujuneb kapitalistliku ühiskonna enda olemuse tõttu olukord selliseks, et nimetatud kodanliku demokraatia hüvesid saab kasutada ainult see, kellel on võimalus selle eest maksta, see on, teiste sõnadega, valitseva klassi esindaja.

Nii näiteks lubab kodanlike riikide seadus igapäev kasutada kaitsjat kohtus. Seaduses ei ole midagi selle kohta mainitud, et seda õigust võivad kasutada ainult kapitalistid. Kuid tegelikult tuleb kaitsja võtmiseks tasuda väga kõrget honorari, milleks töölistel ja talupoegadel igasugused võimalused puuduvad. Järelikult, varatu osutub kohtu ees kaitsetuks mitte sellepärast, et seadus võtab temalt õiguse

kaitsele, vaid sellepärast, et seda põhjustavad kapitalistliku ühiskonna tingimused.

Kodanlikes riikides võivad kaitsjatena ja volinikena kohtutes esineda üksnes advokatuuri koosseisus olevad isikud, kuhu faktiliselt pääsevad ainult valitseva klassi esindajad.

Kõrvuti sellega nõutakse paljudes kodanlikes riikides, sealhulgas Prantsusmaal, Belgias ja Hollandis, asjaosalistelt tsiviilasjade arutamisel advokaatide kohustuslikku osa võttu. Seal aga, kus niisugust nõuet formaalselt ei esine, näiteks Inglismaal ja Ameerika Ühendriikides, on tsiviilprotsessi kord iseendast niivõrd keeruline, et selles juristide kaasabita on võimatu orienteeruda. Neil tingimustel jääb varatu tööline kriminaalprotsessis hoopis ilma kaitsjata, tsiviilprotsessis aga peab ta loobuma õiguse nõudmisest kohtus rahapuudusel.

Isikute suhtes, kes julgelt ja ausalt esinevad kohtus tööliste ja progressiivsete tegelaste kaitsjatena, võetakse kapitalistlikes maades valitsevate ringkondade poolt tarvitusele mitmesuguseid repressioone ja ähvardusi. Kapitalistlike riikide advokaadid, kes on kaitsnud kohtus kommuniste, võivad hiljem ise süüpingile sattuda.

Millest selline olukord tingitud on? Sellest, et kodanlik kohus on vaid üheks vahendiks kapitalistide käes, kes ei taha ilma jääda oma hiigelkasumitest ning loobuda töötava rahva ekspluateerimisest. Vähe sellest, et kodanlus tõrjus töörahvahulgad õigusemõistmisest eemale, ta püüab ühtlasi ka igati takistada töötajate õiguste jaluleseadmist kohtus.

6. KOHTUNIKUD ON SÕLTUMATUD JA ALLUVAD AINULT SEADUSELE

Eesti NSV Konstitutsiooni 84. paragrahvi kohaselt «Kohtunikud on sõltumatud ja alluvad ainult seadusele».

Kohtunike sõltumatus ja nende allumine ainult seadusele on tähtsamaks konstitutsiooniliseks printsiibiks Nõukogude kohtu tegevuses.

Nõukogude kohtunikud, alludes ainult seadusele, on konkreetsete asjade otsustamisel igasugustest mõjutustest sõltumatud.

Mitte keegi ei tohi avaldada kohtunikule survet või anda juhiseid konkreetse asja lahendamisel. Ükski võimuorgan ei

või kohtule ette kirjutada, missuguse otsuse ta peab langetama.

Kohus teeb oma otsuse nõupidamistoas, kus otsuse tegemisel võivad viibida ainult asja arutamisest osa võtvad kohtu liikmed. Teistel isikutel on otsuse tegemise ajal nõupidamistuppa minek keelatud. Selline kord on kehtestatud selleks, et miski kohtuliikmeid otsuse langetamisel ei segaks.

Vahetus seoses selle tähtsa printsiibiga on kohtukorralduse seadusega määratud kohtunike ametist ärakutsumise kord. NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduse 17. paragrahv märgib: «Kohtunike ametist vabastamine ja rahvakaasistujate vabastamine nende kohuseist ei ole lubatud muul viisil kui valijate poolt ärakutsumisega või nende kohta tehtud kohtuotsuse alusel.»

Rahvakohtunike vastu võib kriminaaljälitamist algatada ainult siis, kui selle kohta on liiduvabariigi prokuröri vastav määrus ja liiduvabariigi ülemnõukogu presiidiumi nõusolek.

Teenistuslase hooletuse ja ebaväärika käitumise eest kannavad kohtunikud vastutust distsiplinaarkorras. Kohtunike eksimused distsiplinaarküsimustes vaatab läbi kõrgemalseisva kohtu juures asuv distsiplinaarkollegium.

Sõltumatu Nõukogude kohus teostab oma funktsioone vastavalt kommunistliku partei poliitikale ja rahva huvidele, kõigi töötajate huvidele. Seepärast peab iga kohtuotsus olema ranges vastavuses asja arutamisel kindlaks tehtud asjaoludega ning rajanema seaduse nõuetel.

Kohtu poolt tehtud otsust, kui see ei vasta asjaoludele või kui asja otsustamisel on rikutud seaduse sätteid, võidakse kõrgemalseisva kohtu poolt süüdimõistetud, hageja, kostja kaebuse või prokuröri protesti põhjal tühistada. Sealjuures ei ole kõrgemalseisev kohus õigustatud tegema teisele kohtule, kellele asi on saadetud teistkordseks läbivaatamiseks, korraldust, millise otsuse ta peab langetama.

Arvestades ülalesitatut, loovad Nõukogude seadused kõik vajalikud eeldused selleks, et kohtunikud võiksid teostada oma funktsioone sõltumatult ning seaduse alusel, lähtudes meie sotsialistliku riigi ja rahva huvidest.

Kodanlikes riikides, kus kohtunikke määratakse valitseva klassi esindajate hulgast ja kohtud kaitsevad ainult üksi kapitalistide huve, ei ole ega saagi olla mingit kohtunike sõltumatust.

7. KOHTU ÜHTSUS JA VÕRDSUS KÕIGILE NSV LIIDU KODANIKELE

NSV Liidu kohtukorralduse seaduse 5. paragrahvis on öeldud: «NSV Liidus on õigusemõistmise teostamise aluseks kõigile kodanikele ühtne ja võrdne kohus, vaatamata kodanike sotsiaalsele, varalisele ja teenistuslikule seisundile, nende rahvuslikule ja rassilisele kuuluvusele.»

Nõukogudemaal ei ole mingisuguseid privilegeeritud kohtuid üksikute elanikkonna gruppide jaoks ja kõik kodanikud kasutavad ühetaolisi õigusi nii poliitilises, majanduslikus kui ka ühiskondlikus elus.

Sõjatribunalide olemasolu NSV Liidus ei riku seda printsiipi, sest tribunalid on rajatud samasugustele põhimõtetele kui üldkohtud ja alluvad ka NSV Liidu Ülemkohtu järelevalvele.

Kodanlikes riikides on olukord hoopis vastupidine, kuna seal selline kohtuvõrdsus puudub. Kodanlikes riikides on kodanike võrdsus seaduse ees ainult formaalne. Tegelikult juhivad ja teostavad seal õigusemõistmist ainult kapitalistid.

Kodanlikes riikides deklareeritav kõigi kodanike võrdsus on kisendavas vastuolus tegeliku ebavõrdsusega. Progressiivsed ameerika kirjanikud ja juristid on korduvalt märkinud, kui ebavõrdne on Ameerika kohtus rikka ja vaese, valge ja neegri seisund, kui ebaõiglane on kodanlik kohus progressiivsete organisatsioonide vastu.

Nii näiteks kohaldati 1948. aastal Ameerika Ühendriikides kommunistliku partei juhtivate tegelaste suhtes Smithi seadust, mis võeti vastu 1940. aastal võitluse läbiviimiseks hoopis fašismi õonestustöö vastu sõja ajal. Kuigi seda seadust kordagi ei kasutatud fašistide vastu sõja ajal, leiti ta olevat sobiv võitluseks kommunistide vastu rahu ajal. Uus kohtuprotsess kommunistliku partei kolmeteistkümne juhtiva tegelase vastu lavastati New Yorgis 1952. aastal. Samal ajal mõisteti Smithi seaduse põhjal süüdi Kalifornia osariigi kommunistliku partei juhid. Alles käesoleval aastal, s. o. viis aastat hiljem, tunnistas Ameerika Ühendriikide Ülemkohus ühiskondliku arvamuse survele, et Kalifornia osariigi kommunistide süüdistus oli täiesti alusetu. Ülemkohtu otsuses märgiti ühtlasi, et kohtunik Mates, kes 5. augustil 1952. a. mõistis kohut kommunistide üle ning karistas neid 5-aastase türmiga ja trahviga 10 000

dollari suuruses summas, andis kohtuprotsessi ajal «ebaõigeid» juhiseid vandemeestele.

Ameerika Ühendriikides soosib kohus avalikult rassilist diskriminatsiooni ja mõistab vähimagi kahtluse korral kohtu alla antud neegreid, hiinlasi, indiaanlasi ja mehhikulasi ilma igasuguse süütõendita süüdi.

1948. aasta novembris lintšiti Ameerika Ühendriikides Georgia osariigis neeger Robert Mollard. Ta tapeti ainuüksi sellepärast, et ta julges ennast lugeda täieõiguslikuks kodanikuks ja hääletas Ameerika Ühendriikide Kongressi valimistel.

Ka Inglismaal ja teistes kodanlikes riikides seisab kohus avalikult rikaste poolel ja tema suhtumine vaestesse pole sugugi erapooletu.

Valitseva «valge» rassi ja teiste rasside esindajate eba võrdsus kodanliku kohtu ees avaldub veelgi suuremal määral kapitalistlike riikide asumaades.

Nõukogude Liidus ja rahvademokraatiamaades aga on täielikult ellu viidud kõigile kodanikele võrdse kohtu printsiip.

*

NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduse paragrahvis 2 on öeldud, et «...õigusemõistmise ülesandeks NSV Liidus on kindlustada Nõukogude seaduste täpne ja kõrvalekaldumatu täitmine kõigi NSV Liidu asutuste, organisatsioonide, ametiisikute ja kodanike poolt».

Nõukogude kohtu ülesandeks on kaitsta sotsialistlikku seaduslikkust, et sellega kaasa aidata Nõukogude riigi edasisele tugevdamisele, riigiaparaadi täiustamisele ja selle töö parandamisele, ühtlasi aga kindlustada ka kodanikele nende konstitutsioonilised õigused.

Nõukogude kohtu üheks tähtsaimaks ülesandeks on kaitsta NSV Liidu ühiskondlikku ja riiklikku korraldust, sotsialistlikku majandussüsteemi ja sotsialistlikku omandit.

Nõukogude kohus seisab valvel kodanike õiguste eest, karistades kurjategijaid, kes tungivad kallale Nõukogude kodanike elule, väärikusele ja aule, nende isiklikule omandile. Kohus kaitseb ka kodanike töö-, elamu- ja muid isiklike ning varalisi huve ja õigusi.

Oma ülesandeid täidab Nõukogude kohus kohtuistungitel kriminaal- ja tsiviilasjade arutamise, rangelt kinni pidades seaduse nõuetest.

Nõukogude Liidus, kus jäädavalt on likvideeritud inimese ekspluateerimine inimese poolt, kus tunduvalt on tõusnud rahvahulkade loominguiline aktiivsus, väheneb kuritegevus pidevalt.

Kommunistliku partei ja valitsuse järjekindel hoolitsus töötajate elutingimuste parandamise eest, nõukogude inimeste kasvatamine seaduste täpse täitmise vaimus on kutsunud esile meie kodanike teadlikkuse suure tõusu.

Kuritegusid ja muid seaduserikkumisi meie maal panevad toime kodanliku ideoloogia igandite kammitsais olevad, mahajäänud teadvusega elemendid, kes siirduvad sellisele teele karjerismi, tööpõlguse ja kergelt äraelamise eesmärgil. Nende inimeste arv ei ole suur, kuid nende vastu on vaja otsustavalt võidelda.

Ka meie vabariigis esineb veel selliseid kuritegusid, nagu sotsialistliku omandi riisumine, kodanike isikliku vara vargus, huligaansus ja mõned teised kuriteoliigid. Nende kuritegude vastu võitlemine on meie kohtute üks tähtsaimaid ülesandeid.

Suur tähtsus kuritegude ärahoidmiseks on kasvatustööl, eriti noorte hulgas. Seal, kus kasvatustöö on noorte hulgas jäetud unarusse, kus kool, noorsoo-organisatsioonid ja kodu ei tunne huvi selle vastu, millega meie noored tegelevad, võivad nad väga kergesti sattuda halbade kõrvalmõjude alla ja hakata tegelema seaduste rikkumisega.

Iseloomustav on selle kohta kohtuprotsess, mis toimus 1956. a. Tallinnas, kus kohtu all oli 8 noorukit, kõik 18—19-aastased. Nimetatud 8 Tallinna noorukit sooritasid rea kuritegusid, nagu vargusi, sissemurdmisi, huligaanseid tegusid. Nad tabati ja kohus karistas igaühte neist vastavalt sooritatud kuriteo raskusele.

Nagu nimetatud kriminaalasja uurimisel selgus, oli nende 8 nooruki kuritegelikule teele sattumise põhjuseks puudulik kasvatus. Kodus ja töökohal ei pööratud neile tähelepanu, ei suunatud nende tegevust, ning jäänud omapead, laskusid nad ebaõigele teele. Nii näiteks ühe nooruki isa teadis, et poeg on lohakas, vahetab tihti töökohti, kuid ei tundnud huvi, millega poeg vabal ajal tegeleb. Ta andis pojale tihti taskuraha, soovis teha ta elu kergemaks ja mugavamaks

ning oli ise väga üllatunud, kui sai teada, et tema poeg on kurjategija.

Ka teised nimetatud jõugu liikmed kasvasid üles tingimustes, kus perekond, kodu mitte ei aidanud kasvatust tugevdada, vaid pigemini laostasid seda. Ühe poisi isa elas perekonnast lahus, käitus sageli ise väga halvasti. Teisel oli ema surnud, isa jättis poja omapead ega hoolinud temast, andis ta vanaema kasvatada jne.

Kuna noored on välistele mõjudele eriti vastuvõtlikud, siis on kodusel kasvatusel ja vanemate järelevalvel väga suur tähtsus.

Nõukogude kohus pidas ja peab ranget võitlust iga liiki kurjategijate vastu.

Nõukogude kodanikele on rahva vara püha ja puutumatu. Seepärast suhtuvad nad riigi ja ühiskonna vara riisujatesse kui rahva kõige kurjematesse vaenlastesse.

Suure rahuldustundega võttis elanikkond vastu Tallinna Kesklinna rajooni rahvakohtu otsuse, millega karistati kümneaastase vabadusekaotusega Sergei Makarenko't riigi vara korduva varguse eest kauplustest. Makarenko oli varem varguste eest karistatud; olles äsja vabanenud karistuse kandmisest, asus uuesti kuritegelikule teele.

Meie kohtud, karistades riisujaid, võtavad samal ajal tarvitusele abinõusid sallimatuse õhkkonna loomiseks varaste ümber, tõstavad vastavate organite ees üles küsimuse nende tingimuste likvideerimiseks, mis kuritegude toimepanemist soodustavad.

Hiljuti olid kohtu all Richard Tamera ja Olaf Klein, kes kusagil ei töötanud, spekuloides naiste karusnahksete kasukatega ja suvekingadega. «Kaupa» tõid nad teistest linnadest, selleks et realiseerida seda Tallinnas kõrgema hinnaga. Tallinna Kalinini rajooni rahvakohus karistas Tamerat 6-aastase vabadusekaotusega ja Kleini 3-aastase vabadusekaotusega.

Kodanike elu kaitsmise tugevdamise eesmärgil kehtestas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium 30. aprillil 1954. aastal seadluse surmanuhtluse võimaliku rakendamise kohta tahtliku tapmise eest eriti raskendavatel asjaoludel. Eesti NSV Ülemkohus on seda seadust korduvalt rakendanud ja rakendab ka edaspidi kodanike elu kaitsmise tugevdamise eesmärgil.

Üheks kõige halvemaks kapitalismi igandiks mõnede inimeste teadvuses on huligaanne käitumine. Oma vastiku

käitumisega teevad huligaanid sageli töötajatele viibimise parkides, sööklas, kinos vm. võimatuks. Peaaegu alati põhjustab sellist käitumist liigne alkoholi tarvitamine.

Nii näiteks rikkus Vassili Štšavelin ebakaines olekus korduvalt ühiskondlikku korda ja huligaanitses tänavatel. Ühel puhkepäeval tungis Štšavelin Kopli pargis mitmele kodanikule kallale, lõi neid näkku ning ühele neist kiviga pähe. Tallinna Kalinini rajooni rahvakohus karistas Štšavelini 5-aastase vabadusekaotusega.

Huligaanse käitumise vastu võitluse tugevdamise eesmärgil kehtestati Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega 18. jaanuarist 1957. a. arest kolmest kuni viieteistkümne ööpäevani sellise huligaanse käitumise eest, mille eest kriminaalvastutust seaduses ei ole ette nähtud, nagu avaliku korra ja rahu rikkumine, lugupidamatuse avaldamine kodanike suhtes ja ebatsensuurset väljendamine ning teised ebaväärikad teod.

Ei tohi unustada, et Nõukogude kohus ei ole üksnes riikliku sunni, vaid ka kasvatuse organ.

NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduses on öeldud, et «Kohus kasvatab kogu oma tegevusega NSV Liidu kodanikke kodumaale ja sotsialismile truuduse vaimus, Nõukogude seaduste täpse ja kõrvalekaldumatu täitmise, sotsialistlikku omandisse hoolitsevalt suhtumise, töödistsipliini, riiklikku ja ühiskondlikku kohustusse ausalt suhtumise ja sotsialistliku ühiselu reegleist lugupidamise vaimus».

Meie riigis ei ole kohtuliku karistuse, sealhulgas ka vabadusekaotuse eesmärgiks süüdimõistetute moraalne ja füüsiline hävitamine, vaid ta kasvatamine. Meie õigusemõistmise eesmärgiks on, et süüdimõistetute kiiremini oma teo raskusest aru saaks ning ühiskonnale kasuliku inimesena tagasi pöörduda võiks. Meie kinnipidamisasutuste süsteem on organiseeritud selliselt, et süüdimõistetuid kasvatatakse ümber tööga, vastavalt nende erialale, selle puudumisel aga õpetatakse neile eriala, et nad pärast karistuse kandmist võiksid kasulikku tööd teha. Kehtiva seaduse kohaselt vabastatakse enne tähtaega karistuse kandmisest süüdimõistetud, kes kinnipidamiskohtades oma ausa tööga ja korraliku käitumisega on näidanud, et nad on oma eksimusest aru saanud ning vabades võivad ühiskonnale kasulikud olla. Enamik kurjategijaid läheb seda teed.

Seoses sellega ja lähtudes nõukogude võimu demokraatlikkusest ja Nõukogude seaduste humaansuseprintsibiist on viimaste aastate jooksul partei ja valitsus leidnud võimaliku olevat vähendada karistust paljudel süüdimõistetutel.

Nii vabastati amnestiaseadlusega 27. märtsist 1953. a. karistuse kandmisest või lühendati karistust poole võrra väga paljudel süüdimõistetutel. 1955. a. 17. septembri amnestiaseadlusega anti armu nendele inimestele, kes töötasid koos saksa okupantidega Suure Isamaasõja ajal ning kelle kuriteod nõukogude rahva vastu ei olnud eriti rasked.

1956. aasta märtsis moodustas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium liiduvabariikides komisjonid süüdimõistetud isikute kohtuasjade läbivaatamiseks ning nende süüdimõistetute karistusaja lühendamiseks, keda möödunud aja tingimustes oli karistatud alusetult liiga kärmide karistusmääradega.

1. novembril 1957. a. andis NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium välja amnestiaseadluse nende süüdimõistetute suhtes, kes on toime pannud kuritegusid, mis ei kujuta endast suurt ohtu riigile, kutsudes süüdimõistetuid üles oma edasise osavõtuga sotsialistlikust ülesehitustööst hüvitama nõukogude ühiskonnale tekitatud kahju ning tagasi pöörduma ausa töö juurde.

Nõukogude kodanike sotsialistliku teadlikkuse kasv ja ühiskonna ümberkasvatav mõju kuritegelikele elementidele võimaldasid ka rea teiste seadusandlike aktide vastuvõtmist, mis nägid ette pehmemad karistusmäärad mõnede vähemohlike kriminaalkuritegude eest. Nii vähendati NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 10. jaanuari 1955. a. seadlusega karistust sotsialistliku omandi pisiriisumise eest. Kaotatud on rasedate naiste kriminaalvastutus abordi tegemise eest. 1956. aasta aprillis tühistati seadlus kriminaalvastutuse kohta tööliste ja teenistujate omavolilise töölt lahkumise eest.

Meie karistus- ja kinnipidamiskohtade režiim erineb põhiliselt kodanlike maade omast, kus karistuse eesmärgiks on kinnipeetavate moraalne ja füüsiline hävitamine.

Nii näiteks on Ameerika Ühendriikide vanglates kehtetatud eriti raske režiim. Vangid elavad ja töötavad ebanimlikes tingimustes. Vangide karistamiseks kasutatakse piitsa ja nuuti.

Nõukogude kohtute ülesandeks on võidelda kuritegevusega selliste riikliku sunni vormide abil, millel on suur kasvatustlik mõju.

Sotsialistliku seaduslikkuse rikkumine ei seisne mitte ainult kriminaalkuritegude toimepanemises. Nõukogude kodanikul on suured õigused, kuid tal on ka kohustused riigi ja ühiskonna vastu, mida ta peab täitma. Enamik nõukogude inimesi saab sellest aru ning suhtub oma kohustuste täitmisse ausalt. Ainult üksikud vastutustundetud isikud püüavad oma kohustuste täitmisest kõrvale hoiduda, püüdes riigilt ainult võtta, mitte aga anda.

Esineb inimesi, kes ei täida elementaarsemaidki kohustusi riigi ega oma perekonna vastu. Mõned vastutustundetud isad ei tunne huvi oma laste kasvatamise vastu, kelle juurest nad on lahkunud, ega anna nende kasvatamiseks materiaalselt toetust.

Sellistel juhtumitel kohus, arutades tsiviilasju alimendite sissenõudes, kutsub vastutustundetuid isikuid korrale.

Nõukogude kohus aitab kaasa nõukogude perekonna tugevdamisele, hoolitsuse suurendamisele laste ja nende õige kasvatamise eest.

Kodanike õiguste kaitsmine on Nõukogude kohtu üks tähtsamaid ülesandeid.

Sotsialismi üks suuremaid saavutusi on õigus tööle. Nõukogude riigiorganid ja ühiskondlikud organisatsioonid peavad kindlustama tööseaduste täpset täitmist.

Et aga leidub veel üksikuid ameti-isikuid, kes tööseaduste nõudeid jämedalt rikuvad ning ignoreerivad töötajate huve, on meie ühiskondlike organisatsioonide ja rahvakohutute esmajärguliseks ülesandeks administratsiooni ja töötaja vahel tekkinud töötüli kiiresti ja õigesti lahendada.

Arutades töölt ebaõigesti vallandatud tööliste ja teenistujate tööle ennistamist, töölt sunnitult puudunud aja eest tasu nõudmise jt. asju, kaitseb Nõukogude kohus kodanike seaduslikke õigusi.

Tallinna Kalinini rajooni rahvakohus ennistas tööle kod. L., kes oli administratsiooni poolt ebaõigesti vallandatud laohoidja ametikohalt. Samal ajal mõistis rahvakohus L.-i kasuks välja tasu töölt sunnitult puudunud aja eest.

Või järgmine juhus. Tööseaduste Koodeksi § 37 kohaselt võidakse töötajat ühest asutusest teise viia ainult tema nõusolekul. Vaatamata sellele viidi kodanik L., kes töötas Võru raudteejaama velskripunkti juhataja kohusetäitjana, üle tööle Valga raudtee haiglasse madalamapalgalisele töökohale, sanitariks, ilma tema nõusolekuta. Rahvakohus tunnistas sellise üleviimise ebaõigeks ning ennistas nimet.

kodaniku endisele ametikohale. Ühtlasi mõisteti välja tasu aja eest, mil töötaja sunnitud puudus.

Nõukogude kohus, arutades kohtuistungeil kodanike, riiklike asutuste, ettevõtete, kolhooside ja teiste ühiskondlike organisatsioonide õigusi ning huviseid puudutavaid vaidlusasju, aitab seega kaasa sotsialistliku seaduslikkuse tugevdamisele, kasvatab kodanikke.

Meie tõeliselt demokraatlik Nõukogude kohus teenib sotsialistliku riigi huve. Ta on tihedalt seotud rahvaga ja teostab selle seadustes väljendatud taht. Nõukogude kohtu sügav demokraatlik on tingitud nõukogude ühiskondlikust korrast, meie sotsialistliku riigi tõelisest demokraatiast.

Rahvakohtud on Nõukogude kohtusüsteemi põhilüli, nad arutavad valdava enamiku kriminaal- ja tsiviilasju.

Järjekordsed rahvakohtute valimised Eesti NSV-s toimuvad 22. detsembril 1957. Neil valimistel on suur poliitiline tähtsus. Rahvakohtute valimised tähendavad üldrahvalikku kontrolli rahvakohtute töö üle. Nõukogude inimesed, andes rahvakohtute tööle kõrge hinnangu, esitavad ühtlasi väärtuslikke ettepanekuid rahvakohtute töö edasiseks parandamiseks.

Rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kandidaatideks seatakse üles meie paremaid inimesi, kes on suutelised sotsialistlikku õigusemõistmist õigesti teostama.

Rahvakohtute valimised toimuvad nõukogude rahva uute väljapaistvate saavutuste tingimustes kõikidel elualadel ning aitavad kaasa sotsialistliku seaduslikkuse edasisele tugevdamisele, Nõukogude kodanike kasvatamisele seaduste täpse ja kõrvalekaldumatu täitmise vaimus.

Галина Александровна Борщевская
ДЕМОКРАТИЗМ СОВЕТСКОГО СУДА
На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja E. Sõrmus. Tehniline toimetaja K. Einberg.
Korrektorid M. Amon ja S. Aron.

Ladumisele antud 28. XI 1957. Trükkimisele antud 10. XII 1957. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 2. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 1,64. Arvutuspoognaid 1,77. Trükiarv 2500. MB-08530. Tell. nr. 7313.

Trükikoda «Kommunist», Tallinn, Pikk tn. 2.

Hind 35 kop.

35 kop.

A-21844

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00354622 5